

CAMPS, Christian (coord.) (2007): *La poesia de Miquel Martí i Pol*. Peronnas: Éditions de la Tour Gile, 198 p. (Collection Catalane, 9).

Llegir el volum *La poesia de Miquel Martí i Pol* és aprendre a valorar, admirar i estimar l'obra del poeta osonenc. I si hi ha alguna cosa que aprenem amb la lectura d'aquests articles és que cal rellegir la seva poesia amb noves perspectives, amb més detall, perquè cal anar més enllà dels tòpics (el poeta malalt, la senzillesa, el to social i nacional) que sovint han condicionat la lectura d'aquesta poesia. Neus Real, però, ens adverteix: «costa molt desaprendre a llegir la poesia de Martí i Pol d'una determinada manera» i continua «Les qualitats profundes de la poesia de Martí i Pol, tanmateix, no es revelen amb tota la seva intensitat i amplitud si no es va més enllà». Creiem que aquest anar més enllà és el gran mèrit del volum i, certament, ho aconseguim.

No voldríem entrar en matèria sense fer esment del mèrit i la importància que té que un llibre d'aquestes característiques es publiqui a l'estat francès, cosa que dona compte de la internacionalització de les lletres catalanes, un fet molt necessari i, a més, posa de relleu l'èxit literari aconseguit per Miquel Martí i Pol i la vàlua poètica de la seva obra.

El primer article del recull, obra del coordinador del volum Christian Camps, és un text amb un doble objectiu. D'una banda ofereix una acurada i útil bibliografia del poeta de Roda organitzada per apartats: l'obra poètica, l'obra en prosa que inclou els contes, les memòries, els pròlegs, el volum de correspondència, els articles periodístics, les traduccions realitzades, els pròlegs i les textos de crítica literària, les antologies de Martí i Pol i les antologies on es publiquen poemes del poeta, les traduccions de la seva obra a d'altres llengües, la discografia, i, finalment, setze planes dedicades a enumerar la bibliografia crítica que l'obra martipoliana ha suscitat. D'altra banda, presenta al públic francès (és l'únic article en llengua francesa), la figura de Martí i Pol amb una breu biografia.

La vida del poeta es repassada exhaustivament pel que fa a la publicació de volums, les col·laboracions musicals (des de la seva faceta de cantautor a les lletres per a Lluís Llach), els premis obtinguts (des del premi Óssa Menor per *Paraules al vent*, el 1954, fins la concessió del doctorat *Honoris Causa* per la Universitat Autònoma de Barcelona el 1999, passant per la candidatura al premi Nobel) i la participació en diferents homenatges que se li fan (com l'atorgament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes). L'article explica cronològicament la vida del poeta, des dels seus inicis fins a la mort. Camps destaca l'influx en la formació del poeta de Maria Muñoz, bibliotecària de Roda i el poeta Josep Clarà, l'escriptura dels primers llibres, malalt de tuberculosi, i els primers premis. El text també dona notícia dels dos matrimonis i del naixement dels dos fills del poeta, així com de la participació activa de Martí i Pol en la resistència cultural al franquisme: les col·laboracions a les revistes *Inquietud* o *Oriflama*, els recitals de la Nova Cançó, la militància al PSUC, la fundació de *Reduccions* i la publicació regular dels seus poemaris. En definitiva, un ràpid però eficient i eficaç repàs per la vida i l'obra del poeta homenatjat que permet al lector no avesat introduir-se en la seva figura.

A partir d'aquí, el volum recull 7 textos –tots d'autors catalans– que cronològicament (segons l'ordre d'escriptura i publicació dels poemaris martipolians) repassen les constants poètiques, els llibres i poemes del poeta rodenc. Hi ha, però, en tots els articles unes constants que podríem resumir en la idea del desdoblament del jo. La poesia de Martí i Pol estableix permanentment un diàleg entre el jo literari i l'altre, entès aquest darrer com una nova visió (o, si és vol, versió) del jo. Un diàleg entre dos vessants del mateix jo líric: entre el jo més reflexiu i el més social, entre el jo malalt i el jo enèrgic de la poesia...

En aquest sentit un dels articles centrals del llibre és el de Pere Farrés «Per la poesia al coneixement». Un text que fa un repàs general a l'obra martipoliana i en destaca els aspectes a considerar. L'article comença amb unes reflexions sobre el concepte de vida del poeta osonenc. Segons Farrés, Martí i Pol és un poeta humanista perquè la seva poesia «és un camí de coneixement d'un mateix i del món en què aquesta personalitat està immersa». Aquest camí, però, «no es limita a constatar l' "experiència", entesa simplement com el producte de viure», sinó que el més important és «la reflexió que segueix a aquella experiència». Per això, per tal de poder-se interrogar, el poeta necessita desdoblar-se, trobar un mirall en el qual mirar-se fit a fit i reflexionar sobre la pròpia existència i, doncs, sobre la pròpia poesia, perquè Farrés, com també ho fa Jaume Aulet en el seu article, posa damunt la taula un element fonamental si volem entendre profundament, com deïem al principi, la poesia martipoliana: la relació entre vida i poesia. És a dir, que des d'un determinat moment (el de la consolidació i assumptió de la malaltia) Martí i Pol viu la vida a través de la poesia.

Després d'aquesta introducció Farrés analitza l'obra del poeta i la divideix en cinc etapes. La primera, que correspon als poemes de joventut, se centra en la relació del jo amb l'absolut, amb Déu. El poeta busca respostes al seu primer procés d'autoconeixement en Déu i no troba més que silenci i buit. Per això esdevé un ésser solitari que adverteix la resta del humans d'aquest silenci. És l'època de la crisi religiosa del poeta, durant la qual es torna un fugitiu, com el títol d'un dels seus llibres d'aquests anys. En aquesta primera etapa hi detectem el primer desdoblament del jo, l'assumpció de la condició de poeta que s'adreça i alerta a un vosaltres d'aquest buit. Aleshores, el poeta s'adona que allò que pot resoldre la seva angoixa vital és la consciència de pertànyer a un col·lectiu «definit per un poble –Roda de Ter–, una classe social –l'obrera–, i una nació –Catalunya–». Hem passat, doncs, del jo més existencialista al jo més social.

La segona etapa ve marcada per la interiorització i la reflexió sobre el fet poètic a causa de l'aparició de l'esclerosi múltiple. És el procés que analitza Jaume Aulet en el seu text a propòsit d'*Estimada Marta*, com veurem. La tercera etapa és una conseqüència lògica de l'anterior. S'aguditza el procés d'introspecció, que es realitza d'una manera més serena, més personal: «el poeta s'acomoda a un estat [...] d'una amable solitud [...] un estat ideal per practicar aquell vici [...] de pensar, de qüestionar-se les coses i la vida». La quarta etapa és de crisi, per això, segons Farrés, el poeta recorre a textos no poètics com l'escriptura de dietaris. Finalment, Martí i Pol se'n surt gràcies a la memòria, al passat, a «la voluntat de reveure's en el que fou per a explicar-se el que és ara». I torna a «la quietud perduda». L'article acaba amb una interessant reflexió que prova una lectura més enllà del clàssic compromís social del poeta: «Combat i revolta no són termes que s'hagin d'aplicar exclusivament a les posicions socials, o polítiques, que havia mantingut Martí i Pol; són actituds pròpies de la seva personalitat, que han conformat el seu enfrontament amb la vida».

El text de Jaume Aulet, «El Miquel Martí i Pol d'*Estimada Marta* (1978). Recursos d'escriptura i estratègies de lectura», és una magnífica i estimulante lectura del poemari del poeta rodenc i en especial del primer poema del llibre. L'article vol posar de relleu com el llibre deixa veure com per Martí i Pol «la poesia va esdevenint el centre neuràlgic del seu món i l'autèntica via de transmissió de les seves reflexions i suggestions». La primera part del poemari, «Set aniversaris», segons Aulet, se centra en establir «un procés d'identificació que passa per la coincidència –la comunió– en un espai poètic que és comú, tant per a qui escriu com per a qui llegeix». És a dir que el poeta guia el lector a través de la seva poesia amb l'objectiu que tots dos per la seva banda reflexionin i aprenguin. Un camí en què el lector no és un simple espectador sinó una peça imprescindible que acaba de completar el significat del poema. «Bona part de l'obra de Miquel Martí i Pol busca aquesta connexió íntima entre el poeta i el seu

lector, cosa que condueix a un mutu reconeixement». I com ja hem dit, aquest lector és, també, l'altre, el desdoblament del jo poètic.

La segona part del llibre, «Capfoguer», per Aulet és el marc de la reflexió literària, on el poeta estableix les bases de la seva poètica, «que és la que hem de tenir present per poder entrar després en l'espai estrictament poètic». Una poètica basada en els conceptes ètico-estètics de bondat, bellesa i simplicitat amb l'objectiu de configurar un model moral. Un model en el qual la paraula és fonamental. I l'amor. D'aquí sorgeix la tercera part del llibre «Estimada Marta», la secció que representa l'espai poètic abans esmentat i que narra la culminació sexual d'una relació amorosa. Aulet, però, ens adverteix que aquest espai és simbòlic i que el lector ja no va acompanyat de la mà del poeta, ha d'interpretar, fer seus els símbols. Així, Marta és el primer símbol, el de l'espai poètic. Per això, el nom d'ella es pot assimilar al del poeta, perquè és la pròpia poesia, la pròpia vida: «l'assimilació Marta-Martí pot ser entesa, si convé, com a culminació del típic desdoblament de la poesia martipoliana. La passió vital de l'acte sexual també és, certament, una projecció de l'optimisme d'un poeta que veu –o necessita– una llum d'esperança en el procés degeneratiu de la malaltia. Veure-se-les amb l'estimada Marta i arribar a posseir-la és una mica, doncs, com veure-se-les amb l'esclerosi múltiple –una coincidència d'inicials que no hauria de passar desapercebuda–i superar-la».

L'article acaba amb una anàlisi d'alguns dels símbols que apareixen en el llibre com la cambra, el temps i el record i dels recursos emprats pel poeta com la mètrica o els jocs eufònics.

Els dos darrers articles del volum incideixen en les mateixes idees fins ara exposades. Així, Núria Oliver, l'altra articulista procedent d'una universitat francesa, a «Poesia realista i poesia de l'experiència (la poètica de Martí i Pol)», un text molt acadèmic i descriptiu, destaca la doble condició de la poesia martipoliana, social i realista en els inicis i de l'experiència a partir dels anys setanta. Oliver, tanmateix, matisa aquest darrer concepte i l'entén com una experiència moral i de reflexió. L'escrit acaba assenyalant alguns símbols recurrents en la poesia martipoliana.

El text de Neus Real, «Poemes que no envellescen: la *Nova Antologia Poètica*, més enllà de les aparences» reivindica una lectura més aprofundida, lluny de tòpics de l'obra de Martí i Pol. Segueix més o menys les mateixes argumentacions dels altres crítics i remarca diverses possibilitats de lectura de la seva poesia: una biogràfica, una altra moral, i una d'estilística. L'article acaba descrivint l'evolució del poeta osonenc a partir del comentari d'alguns dels poemes apareguts a la *Nova Antologia*.

Més suggerents són les aportacions d'Àlex Broch i Ferran Carbó. «Els orígens poètics de Miquel Martí i Pol (1948-1956/57)» de Broch parteix de la tesi que les característiques bàsiques de l'obra martipoliana ja s'apunten en els seus primers llibres. El text analitza els poemes *Porto la tarda recolzada al braç*, *Paraules al vent*, *Quinze poemes*, *Si esbrineu d'un sol gest* i *El fugitiu*, i posa molta atenció a l'etapa reflexiva i metafísica de l'obra del poeta de Roda i la posterior crisi religiosa que, segons Broch, obre l'etapa realista, social, de l'autor. La lectura d'aquesta crisi és, al nostre entendre, la millor aportació de l'estudi. Per Broch, la poesia de Martí i Pol evoluciona a partir d'uns eixos positius i negatius: el de la fe i la incredulitat en el debat religiós dels primers llibres o l'orgull i el fracàs de pertànyer a un poble, una nació, en l'assumpció dels primers símptomes socials en la seva poesia. El debat sobre la fe es resol amb una fe cap a l'home que forma part d'una col·lectivitat: del poble, d'una classe social i que es concreta en el canvi de persona, del jo al nosaltres/vosaltres. Un col·lectiu que encara no té concreció, però del qual el poeta s'erigeix en veu. Per Àlex Broch els llibres que millor expliciten aquest procés evolutiu són *Paraules al vent* i *Quinze poemes*.

Ferran Carbó a «La mort i la donzella. Notes sobre la davallada de la malaltia en tres obres de Miquel Martí i Pol» realitza un comentari dels tres llibres que retraten el procés pel qual passa el poeta arran del descobriment de l'esclerosi múltiple: *Vint-i-set poemes en tres temps*, *Llibre sense títol* i *La pell del violí*. L'article és interessant perquè assaja una lectura molt concreta, íntimament lligada a la biografia del poeta, que permet explicar satisfactòriament alguns dels textos de l'autor. Carbó centra la seva atenció en comentar alguns dels poemes d'aquests llibres. És especialment captivant la lectura que fa del poema «L'aigua és la clau» de *La pell del violí*. Per Carbó, la malaltia fa evolucionar la poesia del seu autor cap a una obra que abandona els postulats realistes i es fa més intimista, reflexiva. Una po-

esia que es basa en la paraula com a torsimany de la vida. És a dir, que vida i paraula i, doncs, poesia són una mateixa cosa, perquè el poeta viu en la poesia. Una vida poètica que es concreta en l'amor i en la figura femenina; fet que explica l'aparició posterior de Marta. L'estudi acaba amb una breu bibliografia.

Jordi Berenguer en l'article més llarg del recull, «De la fàbrica a *La fàbrica* (1944-1970)» estudia el període, diguem-ne social de la poesia martipoliana. L'article comença, de nou, amb una reivindicació de la poesia de Martí i Pol més enllà dels tòpics. El text segueix sempre una mateixa estructura. Repassa tots els poemaris del poeta en aquests anys, un per un, començant amb una petita introducció sobre el procés d'escriptura i edició dels poemes i acabant amb un comentari de les característiques essencials de cada llibre. Un dels mèrits de l'article és anar desgranant quines són les influències poètiques que l'autor rep. Berenguer assenyala des de Carles Riba i Joan Vinyoli a Salvador Espriu, Blai Bonet o Albert Manent, passant per J. V. Foix o Miquel Bauçà. Segons Berenguer, en un primer moment, la poesia de l'autor osonenc és de caràcter religiós, gairebé diví, plena de referències a la simbologia cristiana. Després, l'abandonament de Déu deixa un buit en el poeta que omple amb la bellesa, la poesia. Una poesia, que com Déu, s'adreça al poble. I des del poble, en virtut del treball injust i opressor, es passa a la reivindicació social. L'estudi, potser massa lineal, també dedica atenció a l'obra dramàtica de Martí i Pol: *La creació*, que relata la deshumanització que comporta el treball a la fàbrica i a l'obra musical del poeta.

En definitiva, *La poesia de Miquel Martí i Pol* és un llibre molt útil per aquells que per primera vegada s'endinsin en l'univers de la seva obra i esdevé una excel·lent guia de lectura. És un exercici molt recomanable anar llegint els poemes que apareixen esmentats en el volum per completar la lliçó. Per aquells que ja tinguessin nocions de la poesia martipoliana, el llibre els obrirà els ulls i descobriran un nou poeta, una nova obra, sempre estimulants, sempre viva. El volum aconsegueix, el que creiem és el millor dels objectius: fer venir ganes de llegir Miquel Martí i Pol.

Enric FALGUERA GARCIA
Universitat de Lleida